

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

БУКІН ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬЩІ:
ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

Миколаїв – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Варто зазначити, що Україну з Республікою Польщею (далі – РП) поєднує не лише історичне минуле та територіальна близькість, а й спільні політико-стратегічні інтереси.

РП, як один із найближчих сусідів України, як країна-член ЄС, є найважливішим міжнародним партнером нашої держави у сфері реалізації Україною транскордонного співробітництва, зокрема, його невід’ємної частини – освітньо-культурної взаємодії.

Співробітництво України з РП в культурно-освітній сфері ще більше посилилось після Революції Гідності. Запозичення Україною досвіду РП у сфері децентралізації освіти є, по-перше, одним із важливих кроків на шляху європейської інтеграції України; по-друге, важливим джерелом запозичення й упровадження багатого досвіду РП в освітній сфері; по-третє, реальним простором втілення євроінтеграційних процесів, які найяскравіше проявляються на регіональному і прикордонному рівнях. Після того, як Україна стала учасником Болонського процесу, українські та польські науковці прагнуть досягнути консенсусу у розв’язанні тих проблем, які постали перед вищою школою обох держав.

Для України актуальними залишаються процес децентралізації управління освітою (далі – УО), розширення автономії навчальних закладів, наближення їх до місцевого оточення, розгляд повноважень і співпраці органів УО різних рівнів. Слід зазначити, що на заваді реформуванню освіти стоять старі державні та соціальні інституції, які зберігаючи свій статус заважають переведенню державного сектору освіти до моделі надання освітніх послуг. За таких умов реформи не змінюють способу діяльності державних інституцій, саме тому на порядку денному перегляд та розподіл обов’язків між центром та регіонами.

Отже, тема дослідження є актуальною і потребує детального вивчення.

Стан наукової розробки теми. Дослідженням питання децентралізації освіти в РП займаються такі вітчизняні вчені К. Біницька, С.В. Бочаров, Я.Р. Гречка, Л.М. Гриневич, С. Деркач, А.П. Джурило, М.О. Карпуленко, Т.Є. Кристопчук, І.П. Лопушинський, О. Писларь, Л.Л. Прокопенко, Є.О. Співаковська, Ю.В. Федорик, Р. Шиян. Проблему реформування освітньої галузі, децентралізації та надання автономії навчальним закладам в Україні досліджували О. Гончарук, В.В. Зелюк, Н.М. Левченко, Л.В. Антонова, А.В. Антонов, В.М. Новіков, К.О. Розіна, В. Свистун, М.О. Топузов, Л.В. Щербак, Л. Юрчук. Удосконалення фінансово-економічного механізму української освіти на прикладі РП вивчали Г.М. Александрова, Л.Я. Бенюк, Т.Ю. Бойко, О.П. Кириленко, О.С. Коцовська. Під час написання магістерської роботи автор використовував напрацювання таких зарубіжних вчених як Т.Е. Зульфугарзаде, С.В. Апоницький, Є.В. Майборода, А.К. Савіна, М. Гербст, Я. Герчинський, М. Якубовський, Р. Півоварський.

Об'єктом цієї роботи є процеси управління освітою в РП та Україні.

Предметом дослідження є досвід децентралізації освіти у сучасній РП та його значення для України.

Мета роботи полягає у вивченні особливостей та результатів процесу децентралізації освіти у сучасній РП та значення останнього для України.

Відповідно до мети, автор сформулював такі **завдання**:

- висвітлити понятійно-категоріальний апарат та теоретичні основи дослідження реформи освіти в РП і Україні;
- проаналізувати нормативно-правову базу дослідження;
- дослідити польську модель децентралізації освіти;
- охарактеризувати етапи здійснення децентралізації освіти у РП;
- розглянути позитивні та негативні сторони процесу децентралізації освіти у сучасній РП;
- розкрити стан та перспективи реформування освіти в умовах децентралізації влади в Україні;

- з'ясувати у чому полягає вдосконалення фінансово-економічного механізму української освіти на прикладі РП.

Методи дослідження. Під час дослідження обраної теми автором використовувалися методи загального характеру – аналіз, синтез, класифікація, міждисциплінарні – статистичний метод. В основі дослідження покладений принцип історизму, об'єктивного вивчення джерел, літератури, документальної бази та історичних фактів. Методи структурного аналізу використовувались під час відбору наукової інформації, яка стосується теми магістерської роботи. Розкрити понятійно-категоріальний апарат дослідження допоміг формально-логічний метод.

Використання емпіричних методів стало запорукою наукової об'єктивності та достовірності результатів дослідження. За допомогою нормативного методу автор зміг працювати з документальними джерелами – матеріалами Верховної Ради України (далі – ВРУ) та Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України), офіційними документами та текстами міждержавних угод. Для одержання загального уявлення про децентралізацію освіти у РП широко використовувався описовий аналіз. За допомогою системного методу було розкрито основні тенденції процесу децентралізації освіти у сучасній РП. Метод прогнозування надав змогу запропонувати практичні рекомендації для України щодо застосування польського досвіду у сфері децентралізації освіти.

Наукова новизна дослідження. Виконана магістерська робота є самостійною науковою працею у сфері публічного управління та адміністрування, в якому автором отримано науково-обґрунтовані результати, що визначають сфери застосування досвіду РП у процесі децентралізації освіти. Основні положення магістерської роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у практичних рекомендаціях щодо системного підходу до здійснення децентралізації УО в Україні на основі польського досвіду.

Апробація результатів дослідження відбулася на науково-практичній конференції «Лісабонський договір: 10 років після набуття чинності».

Практичне значення роботи полягає в тому, що її написано в наукових та навчальних цілях, і безпосередньо адресовано викладачам, студентам та аспірантам гуманітарних факультетів, а отримані результати дослідження можуть використовуватися в навчальних цілях студентами, викладачами, фахівцями з публічного управління та адміністрування. Результати магістерської роботи можуть бути використані з метою поглиблення в Україні процесу децентралізації УО та підвищення якості навчально-виховного процесу

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 102 сторінки, з них основного тексту – 88 сторінок. Дипломна робота складається із списку умовних скорочень, вступу, 3 розділів, 7 підрозділів, висновків, посилань, списку використаних джерел та літератури (109 найменувань українською, російською, польською та англійською мовами).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та основні завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну і практичне значення виконаної роботи, зазначено структуру і обсяг роботи.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади дослідження децентралізації освітнього процесу у Республіці Польща та Україні»* охарактеризовано теоретико-методологічні аспекти дослідження децентралізації освіти в РП і Україні.

Підрозділ 1.1. «Понятійно-категоріальний апарат та теоретичні основи дослідження реформи освіти в Польщі і Україні» присвячений

аналізу основних понять і теоретичних основ обраної проблематики. Автор приходять до висновків, що з децентралізацією влади синхронно відбувається і децентралізація освіти – процес розширення повноважень місцевих органів виконавчої влади в управлінні закладами освіти, надання їм самостійності у вирішенні організаційних, управлінських, фінансових питань задля забезпечення якості освітніх послуг. Дослідити поняття «децентралізації освіти» допомогли напрацювання К. Біницької, І. Грицяка, Л. Щербака, В. Свистун, Н.М. Левченко. Теоретична складова обраної автором дослідження проблематики відображена у роботах С.В. Бочарова, Я.Р. Гречки, Л.М. Гриневич, С. Деркач, А.П. Джурило, Т.Є. Кристопчук, Р. Шияна, М. Гербста, Я. Герчинського та ін. В основу децентралізації освіти закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин в освітній сфері. Глибоке розуміння можливостей її впровадження за нині сформованого інституційного середовища є вихідним пунктом прийняття рішень щодо подальшого реформування освіти, адекватного й без затримок реагування на перешкоди та неочікувані наслідки освітньої політики, а отже, й здійснення державного управління освітньою сферою.

У підрозділі 1.2. «Нормативно-правова база дослідження» розкрито основоположні нормативно-правові акти, які регулюють процес децентралізації освіти в РП і Україні.

Основними документами, які визначили головні напрямки освітньої реформи в РП стали: «Основні напрями у вдосконаленні систем освіти в РП» (1994 р.); «Програмні підстави обов'язкових загальноосвітніх предметів» (1997 р.). Вища освіта в РП відповідно до Закону від 27 липня 2005 р. «Про вищу освіту» ділиться на два ступені: бакалавріат (перший ступінь, перший цикл освіти) і магістратура (другий цикл освіти). Стратегічні цілі, завдання, пріоритетні напрямки й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти в Україні визначено ЗУ «Про освіту», Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), Указом

Президента України «Про національну програму «Діти України», Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті та ін. актами.

У другому розділі «Загальна характеристика тенденцій децентралізації управління освітою в Польщі» визначені особливості процесу децентралізації УО в РП.

У підрозділі 2.1. «Польська модель децентралізації освіти» автором зазначено, що РП одна з європейських країн, в яких здійснюється перехід від централізованого до децентралізованого УО в умовах запровадження спрощеної структури адміністративного поділу держави. Одну з головних ролей у реформі системи освіти РП протягом останніх років відіграли органи місцевого самоврядування (далі – ОМС), як керівні органи (засновники) шкіл. Для польського самоврядування, освіта за масштабністю витрат і соціальною значимістю є однією з найважливіших сфер діяльності. Реформа самоврядування у РП була покликана викоринити комуністичне минуле і збудувати демократичну адміністративну систему із сильним та незалежним місцевим самоврядуванням. Остання також мала підвищити продуктивність публічних служб шляхом передачі місцевим спільнотам відповідальності за визначення цілей та фінансування. Характер процесу децентралізації освіти у РП пов'язаний із застосуванням реформ у сфері децентралізації як знаряддя демократизації держави, зокрема освіти. Не зважаючи на те, що процес передання шкіл самоврядуванню був тривалішим, ніж розраховували реформатори, однак сьогодні майже вся публічна освіта у РП підпорядкована виконавчим органам громад (гмін) і районів (повітів). У РП УО на рівні країни здійснюється міністром народної освіти, який координує і реалізовує освітню політику держави.

У підрозділі 2.2. «Етапи здійснення децентралізації освіти у Польщі» автором проаналізовано три етапи децентралізації УО в РП. I етап був етапом базових законодавчих змін і часткового впровадження їх у практику; II етап став період загальної передачі освітніх закладів (дошкільних установ і

початкових шкіл) ОМС; III етап – це етап глибоких освітніх реформ та їх впровадження, який триває і зараз. Першим процесом децентралізації було передача місцевій владі – гмінам – дошкільних установ. І з цим були дуже складні питання, багато їх було вже закрито. У РП був тоді дуже високий рівень безробіття. Децентралізація саме шкіл трошки відтягувалася, і вона почалася тільки в 1993 р. Спочатку це була добровільна децентралізація. Під час перших місцевих виборів поляки змінили 100% депутатів місцевих рад. Ці люди були ентузіастами, чесні, готові міняти країну, але не дуже підготовлені. І процес навчання був тривалим. У 1996 р. розпочалася примусова децентралізація, і все гміни взяли на себе управління і фінансування початкових шкіл.

У підрозділі 2.3. *«Позитивні та негативні сторони процесу децентралізації освіти у сучасній Польщі»* продемонстровані як позитивні, так і негативні аспекти процесу децентралізації освіти в РП в умовах сьогодення. До позитивних особливостей децентралізації УО у РП належить впровадження нових підходів у галузі фінансування на державному та місцевому рівні, чітке розмежування повноважень та відповідальності різних рівнів УО. Зміна підходів до фінансування шкіл раціоналізувала використання ресурсів і позитивно вплинула на інші сфери освіти. До найважливіших успіхів децентралізації польської освіти можна зарахувати: 1) фундаментальне покращення матеріального стану шкіл, яке було здійснене зусиллями територіального самоврядування; 2) забезпечення стабільності фінансування освіти; 3) запровадження громадами гімназійної реформи; 4) обмежені прояви нерівності між керівними органами за якістю освіти і доступністю освітньої пропозиції.

Однак, у процесі децентралізації УО РП також зіткнулася з проблемами, успадкованими від старої системи. Критиці піддаються як викладачі, яким притаманні залишки старого радянського авторитаризму, так і бюрократизм, який панує в навчальних інститутах. Система фінансування освіти в РП піддається її противниками обґрунтованій критиці. Досвід,

накопичений РП протягом останніх років, показує, що при наявності в країні «бідних» і «багатих» районів фінансування освіти з місцевих засобів веде до нерівномірного розвитку навчально-виховних закладів. Як правило, в «бідних» районах через брак фінансових коштів ліквідуються в першу чергу дитячі дошкільні установи і малокомплектні сільські школи, які є єдиними центрами культури на селі. З передачею управління народною освітою в ведення місцевих органів самоврядування школа все сильніше пов'язується з локальним середовищем. На думку деяких фахівців, цей процес може вплинути на посилення територіальної нерівності. З децентралізацією вони пов'язують інституціоналізацію та автономізацію школи, яка стає незалежним інститутом, що володіє власною культурою. Формується, таким чином, децентралізована мережа автономних шкіл, сильно пов'язаних зі своїм локальним середовищем.

У третьому розділі *«Практичні рекомендації для України щодо застосування польського досвіду у сфері децентралізації освіти»* обґрунтовані актуальні рекомендації для України у сфері децентралізації освіти на основі польського досвіду.

У підрозділі 3.1. «Стан та перспективи реформування освіти в умовах децентралізації влади в Україні» визначено, що на відміну від райдержадміністрацій (далі – РДА), сьогодні ОМС ОТГ в Україні є автономними та володіють усіма повноваженнями, у т. ч. у сфері УО. Але серйозним викликом є їхня інституційна слабкість. ОМС практично всіх громад разом з отриманням бюджетних преференцій та управлінських повноважень необхідно буде брати на себе досить складне завдання та відповідальність за створення ефективного УО у своїх громадах.

Одним із вагомих чинників забезпечення доступності та якості освіти є оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі шляхом створення опорних шкіл (далі – ОШ), що має створити умови для підвищення якості освіти, економічної ефективності функціонування закладів освіти, забезпечення якісними освітніми послугами дітей шкільного

віку. ОМС слід посилити роботу з інформування місцевого населення про реформу освіти і ОШ. Поширення інформації може відбуватися як через місцеві ЗМІ, Інтернет-ресурси, так і проведення громадських дискусій, круглих столів із залученням широких верств місцевої громадськості. Головним завданням інформування має бути донесення до членів громади позитивних сторін створення ОШ. Це дозволить звести до мінімуму підозріле, а іноді – вороже ставлення до проведених перетворень, а також допоможе в пошуку нових джерел фінансування та матеріальної підтримки з боку місцевої громади.

Необхідно активізувати і стимулювати діяльність ОМС щодо організації освітніх округів і ОШ в проблемних районах області, де вони ще не створені або є велика кількість малокомплектних шкіл. Повинен бути налагоджений діалог і обмін досвідом щодо створення ОШ між органами влади – з одного боку, і педагогічними колективами – з іншого. Ініціювати і організувати його може Департамент науки і освіти облдержадміністрації та його районні підрозділи. Доцільно залучити до цієї роботи зацікавлені громадські організації та фонди. Результати ж перших кроків децентралізації освіти свідчать, що переважна більшість ОШ до тепер залишається в управлінні РДА, які не мають мотивації випускати з рук десятиліттями вибудовану схему управління системою освіти та ділитися повноваженнями з місцевими радами, оскільки це тягне втрату контролю над фінансовими та адміністративними ресурсами.

В принципі проблеми, з якими сьогодні стикається система профосвіти України, подібні проблемам більшості країн пострадянського простору і деяких країн ЄС. Головною з них залишається централізація системи управління, при якій прийняття рішень здійснюється на рівні вищих органів влади, в той час як регіональні і місцеві органи самоврядування обмежені в діях. Вирішення цієї проблеми можливе шляхом децентралізації, головне завдання якої – надання регіональним учасникам більшої автономії і гнучкості з метою підвищення їх адаптаційних здібностей до структурних

змін економіки і розширення можливостей залучення додаткових фінансових коштів. Децентралізація системи профосвіти допомагає поставити процес УО на раціональну основу, що дозволяє, з одного боку, продуктивно розробляти й успішно здійснювати єдину загальнодержавну освітню стратегію і політику, з іншого – збільшити ступінь свободи і міру державної підтримки позитивних ініціатив, що виходять від місцевих органів влади і освітніх установ. Вона передбачає підвищення рівня внутрішнього контролю, а також рівня соціальної відповідальності всіх зацікавлених сторін.

У підрозділі 3.2. «Удосконалення фінансово-економічного механізму української освіти на прикладі Польщі» продемонстровано, що досвід нашого західного сусіда показує, що, незважаючи на фінансові труднощі, з якими зіткнулася польська освіта у першій половині 1990-х рр., перехід освітніх закладів під керівництво гмін все ж приносить великі позитивні зміни у вихованні активних, самодостатніх, незалежних та творчих людей, громадян РП.

Використання в Україні освітніх субвенцій у фінансуванні ОШ безперечно є виправданим та відповідає світовим стандартам. Проте методика їх розрахунку, яка протягом років децентралізації освіти неодноразово переглядалась, до тепер залишається недосконалою. У РП система вищої освіти на 90% фінансується з держбюджету. Решта 10% направляються з інших джерел, оскільки Закон про вищу школу (1990 р.) відкриває окремим ЗВО можливість додаткового самостійного добування фінансових коштів.

Наступним етапом вдосконалення системи фінансування дошкільної є оптимізація видатків на матеріально-технічне забезпечення дошкільних закладів. Цього можна досягти шляхом створення навчально-виховних комплексів при початкових школах, що забезпечить вивільнення додаткових приміщень, створення спільного зі школою адміністративного, медичного та обслуговуючого персоналу, завдяки чому здійснюється оптимізація колективу працівників. Головними факторами удосконалення фінансово-

економічного механізму української освіти на прикладі РП є: 1) зміни об'єкта фінансування – фінансуватися повинен учень або студент, який має право на державне фінансування і буде вибирати навчальний заклад, який отримає бюджетні кошти; 2) створення конкурентного середовища на ринку освітніх послуг за рахунок усунення дискримінації між закладами різних форм власності в частині фінансування з держбюджету; 3) орієнтації на ключові показники ефективності при визначенні обсягів фінансування навчальних закладів; 4) заохочення приватних джерел фінансування освіти за рахунок створення умов для поширення пільгових кредитів на навчання студентам, вартість навчання яких не відшкодовується або відшкодовується державою не в повній мірі.

ВИСНОВКИ

1. Під час дослідження обраної проблематики автором було висвітлено понятійно-категоріальний апарат та теоретичні основи дослідження реформи освіти в РП і Україні. Сьогодні виділяють три теоретичні моделі УО, які передбачають передачу центральним урядом частини повноважень одиницям територіального самоврядування і школам: 1) деконцентрація; 2) децентралізація; 3) делегування. Існує надзвичайно велика кількість визначення понять «освіта», «децентралізація», «децентралізація УО», «децентралізація в системі вищої освіти». На нашу думку, децентралізація УО – це передача повноважень і відповідальності за УО демократично обраним органам місцевого самоврядування (далі – ОМС) і школам.

2. За допомогою нормативно-правової бази, яка представлена офіційними документами, можна краще зрозуміти, проаналізувати та зробити самостійні висновки, базуючись на різних матеріалах при проведенні цієї дослідницької роботи. Стратегічні цілі, завдання, пріоритетні напрямки й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти визначено Конституцією України, ЗУ «Про освіту», «Про професійно-

технічну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту» та ін. актами.

3. Досліджено польську модель децентралізації. РП після розпаду комуністичної системи пройшла шлях від централізованого УО до глибокої децентралізації. Більшість освітніх завдань від дошкільного рівня до старших класів середньої школи сьогодні вирішуються ОМС (гмінами або повітами). Відповідальність за педагогічний нагляд покладається на керівників регіональних органів УО (освітніх кураторів) 16 воєводств. У результаті реформи державного управління та реформи освіти, на центральному рівні тільки розробляється і реалізується національна освітня політика, тоді як функції УО, школами, дитячими садочками та іншими навчальними закладами делеговані гміні та повіту. Воєводства управляють лише школами, що працюють на надрегіональному рівні.

4. Охарактеризовано етапи здійснення децентралізації освіти в РП. Піонерський етап, який тривав протягом 1990-1993 рр. виявився етапом побудови демократично обраного територіального самоврядування в РП. Далі тривав етап з 1993-1996 рр., який характеризувався тим, що до компетенцій самоврядування громад входило управління початковими школами на добровільних засадах. Етап стабільності тривав протягом 1996-1998 рр. У 1996 р. всі початкові школи були в обов'язковому порядку передані в управління громад, за винятком спеціальних і художніх шкіл, а також шкіл, які функціонували при виправних закладах і лікарнях. Другий піонерський етап, який тривав протягом 1998-1999 рр. полягав у передачі з 1998 р. управлінських повноважень щодо шкіл вищого від гімназій рівня та більшості позашкільних освітніх закладів новоствореному органу самоврядування повіту. Процес створення нової системи завершився у 2000 р. Протягом 2001-2015 рр. і до сьогодні триває етап зміцнення ролі керівних органів.

5. Розглянуто позитивні і негативні сторони процесу децентралізації освіти у сучасній РП. РП зуміла вдало поєднати власні традиції УО з

позитивним досвідом інших країн. У РП повноваження центральних органів УО обмежені, частково передані на місцевий рівень, що посприяло поєднанню державного та громадського управління. Умови для співпраці місцевої громади і закладів освіти було створено за рахунок розширення сфер діяльності ОМС і керівників навчальних закладів. ОМС надано змогу проводити власну політику у сфері освіти, яка б відповідала місцевим потребам та освітній політиці країни. Існуюча модель УО в РП піддавалася критиці через бюрократичний централізм та догматичне тлумачення сутності управління, що до управління «зверху» і дріб'язкової регламентації діяльності школи, директора, вчителя і самого учня, що глибоко суперечило принципам свободи і самостійності.

6. Розкрито стан та перспективи реформування освіти в умовах децентралізації влади в Україні. Децентралізація управління системою освіти в РП ґрунтується на розширенні повноважень двох важелів керування: керівника навчального закладу та ОМС. Керівники навчальних закладів усіх рівнів вибираються на конкурсній основі, а не призначаються безпечеліційно освітньою владою. Польський досвід свідчить, що місцеві проблеми можуть ефективно вирішуватися виключно на місцевому рівні. Тому пріоритетом та метою управлінь (відділів, департаментів) освітою новостворених громад мають бути: розмежування повноважень щодо управління мережею закладів ЗСО; оптимізація мережі шкіл; підвищення якості надання освітніх послуг. До польської моделі децентралізації освіти наша подібна, до інших моделей подібна, але в принципі, в неї є відмінності, які десь роблять її автентичною. Якщо ми говоримо про надання повноважень в галузі освіти, то тут виступає т. зв. секторальна децентралізація, тобто кожне Міністерство, кожна галузь повинні мати свої напрацювання. Повинен бути розумний баланс державної влади і МС, тому що занадто багато повноважень на місцях в деяких випадках є загрозою створення, скажімо так, удільних князівств, навіть, можна сказати, сепаратизму. Децентралізація УО в Україні повинна відбуватися з врахуванням особливостей регіонів, інтересів ОТГ, соціальних

прошарків під час вибору моделей управління, реформування змісту освіти, способів її організації і фінансового забезпечення.

7. З'ясовано у чому полягає вдосконалення фінансово-економічного механізму української освіти на прикладі РП. Основним джерелом фінансування сфери шкільної освіти в РП є освітня частина загальної субсидії з державного бюджету. Сума загальної субсидії для всіх ОМС визначається щорічно в законі про державний бюджет, а потім міністр національної освіти встановлює алгоритм розподілу цих коштів між відповідними ОМС. ОМС також встановлюють правила оплати праці вчителів та надання фінансової підтримки студентам, несуть відповідальність за інвестиції в освіту і визначають правила отримання та використання школами приватних коштів. Державні витрати на вищу освіту майже повністю фінансуються з державного бюджету. Існуюча модель фінансування освіти в нашій країні залишається архаїчною, оскільки обмежує створення конкурентного середовища на ринку освітніх послуг. В Україні державою фінансуються тільки бюджетні освітні заклади. Це обмежує конкуренцію на ринку освітніх послуг з боку навчальних закладів приватної форми власності. У результаті реформування механізмів інституційного фінансування в Україні повинні бути досягнуті наступні цілі: 1) підвищення якості освіти; 2) зростання ефективності фінансування; 3) рівність прав отримання освіти; 4) підвищення результативності освіти (вкладу освіти в економічне зростання).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ

1. Букін О.А. Європейська модель децентралізації освіти на прикладі Республіки Польща / О.А. Букін // Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС? : Науково-практична конференція : тези доп., Миколаїв, 2 грудня 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2019. – С. 128-130.

АНОТАЦІЯ

Букін О.А. Децентралізація освіти у сучасній Польщі: досвід для України – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

У магістерській роботі автором висвітлено понятійно-категоріальний апарат та теоретичні основи дослідження реформи освіти в РП і Україні; проаналізовано нормативно-правову базу дослідження; досліджено польську модель децентралізації освіти; охарактеризовано етапи здійснення децентралізації освіти у РП; розглянуто позитивні та негативні сторони процесу децентралізації освіти у сучасній РП; розкрито стан та перспективи реформування освіти в умовах децентралізації влади в Україні. Спираючись на аналіз процесу децентралізації освіти в сучасній РП в магістерській роботі викладено практичні рекомендації щодо застосування польського досвіду у сфері децентралізації освіти в Україні, зокрема з'ясовано у чому полягає вдосконалення фінансово-економічного механізму української освіти на прикладі РП.

У процесі дослідження автор приходить до висновку, що в Україні процеси децентралізації знаходяться на початковому етапі, тому повноваження ОМС різних рівнів у галузі освіти в повному обсязі ще не визначені. Децентралізація передбачає створення прозорої системи УО, забезпечення гарантованого рівня бюджетного фінансування освітніх послуг. Необхідно змінити підходи до фінансування освіти за рахунок зміни його центрів і посилення конкуренції на ринку освітніх послуг. Таким чином, успіхи децентралізації надання освітніх послуг поки фрагментовані. Консолідація цього процесу вимагає, зокрема, залучення все більшої кількості ОТГ, посилення їх інституційної спроможності та підвищення системності в передачі фондів для фінансування середньої освіти на місцевий

рівень.

Ключові слова: децентралізація, управління освітою, Україна, Республіка Польща, об'єднані територіальні громади, органи місцевого самоврядування, гміна, повіт, опорна школа.

SUMMARY

Bukin O.A. Decentralization of education in modern Poland: experience for Ukraine – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

In the master's work the author covers the conceptual, categorical apparatus and theoretical foundations of the study of educational reform in Poland and Ukraine; analyzed the legal base of the research; explored the Polish model of decentralization of education; the stages of implementation of decentralization of education in Poland are described; the positive and negative aspects of the process of decentralization of education in modern Poland are considered; the state and prospects of education reform in the conditions of decentralization of power in Ukraine are revealed. Based on the analysis of the education decentralization process in modern Poland, the master's thesis presents practical recommendations on the application of the Polish experience in the field of decentralization of education in Ukraine, set out what is the improvement of the financial and economic mechanism of Ukrainian education in the example of Poland.

In the course of the research, the author concludes that in Ukraine the processes of decentralization are at an early stage, so the powers of local governments of different levels in the field of education have not yet been fully defined. Decentralization implies the creation of a transparent education management system, ensuring a guaranteed level of budget financing for educational services. There is a need to change approaches to financing education by changing its centers and increasing competition in the educational services

market. Thus, the successes of decentralization of the provision of educational services are fragmented. The consolidation of this process requires, in particular, the involvement of an increasing number of united territorial communities, the strengthening of their institutional capacity and the increased systematic nature of the transfer of funds to finance secondary education at the local level.

Key words: decentralization, education management, Ukraine, Republic of Poland, united territorial communities, local governments, commune, county, basic school.